

УДК 378: 364.62: 007

ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Повідайчик Оксана Степанівна
Повідайчик Михайло Михайлович
м.Ужгород

Дана стаття присвячена проблемі формування інформаційної культури майбутніх соціальних працівників у процесі професійної підготовки. Особливу увагу приділено специфічним принципам формування інформаційної культури фахівців.

Ключові слова: інформаційна культура, принципи формування інформаційної культури, професійна підготовка соціальних працівників .

На сучасному етапі розвитку педагогіки вищої школи при визначенні методологічних вимог щодо формування інформаційної культури (ІК) майбутніх соціальних працівників мова повинна йти не про заміну традиційних дидактичних принципів на нові, а про перегляд і наповнення їх таким змістом, який би дозволив використовувати їх конструктивно.

Класифікацію принципів навчання, в тому числі із застосуван-

ням сучасних інформаційних та комунікаційних технологій (СІКТ), які базуються на загальнодидактичних принципах, а також враховують окремі ідеї, викладені в теорії поетапного формування розумових дій, програмованого, модульного та проблемно-діяльнісного навчання, розглядають А. Атаян, Н. Джинчарадзе, П. Образцов, В. Самохвалова, Ю. Триус та ін. Такий підхід обумовлений тим, що саме ці теорії сьогодні приймаються в якості базових при реалізації процесу навчання із застосуванням СІКТ. При цьому вимоги до організації цього процесу розглядатимуться з позицій системного підходу, тобто як до цілісного явища, яке має місце в рамках педагогічної системи. Відзначимо також, що буде розкрита сутність лише тих принципів, вимоги до яких реалізуються, перш за все, в ході процесу формування ІК майбутніх соціальних працівників. Коротко розкриємо зміст загальнодидактичних принципів.

Принцип відповідності дидактичного процесу і дидактичної системи закономірностям навчання є головним стосовно інших принципів, які будуть розглянуті. Він визначає першооснову, на якій базується процес навчання, оскільки вказує на необхідність організації навчально-пізнавальної діяльності студентів відповідно до її об'єктивних закономірностей (специфічних зв'язків, стійкої залежності між викладанням, навчанням і змістом освіти).

Недотримання вказаного принципу викладачем призводить до втрати орієнтиру у власній конструктивній діяльності, яка полягає в тому, щоб застосування СІКТ забезпечувало перебіг дидактичного процесу відповідно до закономірностей навчання і дозволяло досягати поставлених цілей.

Принцип провідної ролі теоретичних знань вказує на доцільність такої організації дидактичного процесу із застосуванням СІКТ, за якої вивчення достатньо великої смислової частини навчального матеріалу проходило б таким чином: на першому етапі студенти отримують теоретичний зміст теми в цілому; на другому етапі – засвоюють окремі види змісту кожної навчальної теми; на заключному етапі – доводять вивчення всієї теми, всіх видів її змісту до потрібного рівня.

Принцип єдності освітньої, виховної і розвивальної функцій навчання передбачає таке застосування СІКТ, при якому навчання як дидактичний процес виконує не тільки освітню, але й виховну та розвивальну функції.

Деякі спеціалісти в галузі комп'ютерного навчання вважають, що при навчанні із застосування СІКТ виховні можливості мінімальні або повністю відсутні. Така думка є, на нашу думку, недостатньо обґрунтованою. Справді, особистість може виховувати тільки людина, а не машина. Але будь-яка програма, реалізована в ЕОМ, у тому чи іншому вигляді втілює особистий досвід розробника і обов'язково впливає на почуття та емоції людини. Так, наприклад, на думку студентів, лабораторні заняття із застосуванням СІКТ сприяють розумовому розвитку, вдосконалюють стиль мислення, виробляють звичку обґрунтовувати свої рішення та дії переконливими, точними розрахунками, формуючи таким чином чесність, відповідальність, принциповість і т.д. [1, с.27].

Принцип стимулювання та мотивації позитивного ставлення студента до навчання виражає закономірний зв'язок між його успішністю та інтересом до процесу навчання. Дотримання цього принципу є важливою умовою ефективного застосування СІКТ. Він визначає навчання як процес вияву активності суб'єкта відповідно до мотиву. При навчанні з використанням ІТ акцент робиться на врахування трьох груп мотивів: соціальних, професійних, пізнавальних. Їх потрібно враховувати при проектуванні інформаційних технологій ще на стадії постановки дидактичного завдання, а також у ході дидактичного процесу.

На стадії постановки дидактичного завдання реалізуються цільовий і змістовий аспекти даного принципу. Тут закладається основа для стимулювання і мотивації навчання, яка потім використовується при проектуванні та реалізації дидактичного процесу. Це досягається чітким визначенням цілей навчання через систему вмінь, якими повинен оволодіти студент. При цьому кожне із умінь розглядається як діяльність, яка має практичний сенс для студента і успішність виконання якої залежить від рівня засвоєння ним навчального матеріалу.

При постановці дидактичного завдання викладач повинен чітко уявляти, що отримає студент під час вивчення навчальної дисципліни і для чого це йому необхідно. Постановка мети, відбору та структурування наукового змісту курсу, встановлення міжпредметних зв'язків, визначення ролі та місця навчального матеріалу для оволодіння діяльністю дозволяє відповісти на запитання: що і для чого буде вивчатися студентом у рамках інформаційних технологій, а значить, передбачити стимули для соціальної, професійної та пізнавальної мотивації навчання.

Принцип поєднання колективної навчальної діяльності з ін-

дивідуальним підходом у навчанні вимагає від викладача використання відповідних форм навчання. Він орієнтує застосовувати інформаційні технології так, щоб їх можна було використовувати як при проведенні планових занять під керівництвом викладача, так і для самостійної підготовки студентів без участі педагога.

Принцип поєднання абстрактності мислення з наочністю виражає закономірний зв'язок між різноманітністю чуттєвого сприйняття навчального матеріалу та можливістю його розуміння, запам'ятовування, тривалого збереження в пам'яті, відтворення і застосування. Таким чином, вимога, яка впливає з принципу поєднання в навчанні, по можливості, всіх видів наочності, має глибоку психолого-фізіологічну основу. Слід, однак, наголосити, що наочність не можна ототожнювати з ілюстративністю. Наочність доцільно розглядати як один із основних способів психолого-педагогічного впливу на студентів, управління їх пізнавальною діяльністю.

Згідно з принципом орієнтації навчання на активність особистості, застосування СІКТ повинно сприяти розвитку особистості та виявленню її особливостей (здібностей, інтересів, потреб). Інформаційні технології, спрямовані на особистісно-розвивальне навчання, передбачають не тільки накопичення знань, умінь, але й неперервне формування механізму самоорганізації та самореалізації майбутнього спеціаліста, розвитку його пізнавальних здібностей. Навчальне середовище за таких технологій не нав'язує майбутньому спеціалісту нормативну побудову його діяльності, а створює більш вільні умови, які пропонують самостійний вибір траєкторії індивідуального розвитку.

Принцип відповідності навчально-інформаційної бази змісту навчання дидактичній системі виражає вимоги до навчальних і наукових умов ефективної роботи викладачів та студентів. Головна вимога цього принципу сформульована у самій назві, а його суть полягає в тому, щоб інфраструктура ВНЗ (кафедри, факультету) відповідала специфіці діяльності, яка визначається змістом навчання і характером дидактичного процесу. Практична реалізація вимог цього принципу можлива лише в тому випадку, коли створення навчально-інформаційної бази здійснюватиметься на основі науково-педагогічних вимог, які розробляються викладачами.

Виходячи із загальних принципів підготовки майбутніх соціальних працівників, а також враховуючи стан процесу інформатизації освіти і системоутворюючу роль інформатики в цьому процесі, сформулюємо основні, на нашу думку, специфічні принципи формування інформаційної культури майбутніх фахівців соціальної роботи:

- проблемності;
- ускладнення професійних функцій;
- професійної спрямованості;
- варіативності та модульності;
- доцільності застосування СІКТ в навчальному процесі.

Принцип проблемності виражає закономірність, яка належить до засвоєння досвіду творчої діяльності, а також творчого засвоєння знань і способів діяльності. Суть закономірності полягає в тому, що оволодіння досвідом, як одним із видів змісту навчання, неможливе без залучення суб'єкта до вирішення спеціально розробленої системи проблемних завдань, які дозволяють створювати проблемні ситуації і вимагають від студента творчої діяльності на доступному йому рівні. Цей принцип вимагає від викладача ініціювати створення подібних ситуацій і тим самим активізувати (інтенсифікувати) навчання, надаючи йому творчого, пошукового характеру.

Принцип ускладнення професійних функцій передбачає дослідження індивідуальних систем діяльності, підвищення рівня цілей і масштабів об'єктів діяльності, супроводжується зростанням складності професійних функцій та необхідного для їх виконання рівня рефлексії. Соціальна діяльність як багатоцільова і багатофункціональна система потребує розв'язання багатьох завдань

з проміжними результатами різних рівнів узагальнення. У процесі досягнення цілей є імовірність появи несумісних, суперечливих, локальних завдань, а також альтернативних способів їх досягнення. Багатоваріантність стратегій і цілей, невизначеність конкретних умов діяльності зумовлюють ускладнення її функцій [2].

Принцип забезпечення професійної спрямованості дисциплін, залучених у процесі формування ІК соціального працівника безпосередньо пов'язаний із характером діяльності майбутнього фахівця, саме тому найважливішою складовою інформаційної культури спеціаліста будь-якої галузі є володіння інформаційними технологіями, які використовуються у його професійній діяльності. Так, майбутні соціальні працівники, крім програмного забезпечення загального призначення, повинні володіти інформаційними системами, які служать для розв'язання соціальних завдань.

Принцип варіативності та модульності передбачає введення в зміст дисципліни, що вивчається: додаткового матеріалу, вибудовуючи весь матеріал у авторській логіці; при цьому варіативність може бути "низхідна" (зменшення амплітуди варіацій) і "висхідна" (збільшення амплітуди варіацій); оптимальну кількість взаємопов'язаних багатопільових компонентів (програмних і методичних засобів підтримки процесу навчання), яким притаманна цілісність і визначена структура і які відповідають особливостям

навчальної діяльності та організації курсу. Модульна побудова навчальної програми забезпечує системність, логічну організацію, тобто сприяє реалізації педагогічних принципів науковості і доступності, системності і послідовності, індивідуалізації і диференціації; структурування за модульним принципом дозволяє забезпечити заданий рівень глибини матеріалу, що вивчається, в залежності від інтересу і необхідності, потреби, рівня попередньої підготовки студентів.

Принцип доцільності застосування інформаційних технологій у процесі формування ІК майбутніх соціальних працівників передбачає введення в процес навчання тільки тих технологій, які гарантують його якість; відповідність методики комп'ютерного навчання загальній стратегії проведення заняття; чітке визначення ролі, місця, призначення та часу використання СІКТ; врахування того, що введення в комплект засобів СІКТ вимагає перегляду всіх компонентів системи та зміни загальної методики навчання; забезпечення високого рівня індивідуалізації навчання.

Таким чином, застосування загальнодидактичних і специфічних принципів навчання та реалізація визначених вимог до вивчення та використання СІКТ у навчальному процесі ВНЗ сприятимуть підвищенню якості підготовки фахівців, а також формуванню в них інформаційної культури.

Література та джерела

1. Образцов П.И. Психолого-педагогические аспекты разработки и применения в вузе информационных технологий обучения / П. И. Образцов. – Орел: ОрелГТУ, 2000. – 145 с.
2. Мартынов Д. В. Совершенствование подготовки в области информатики студентов факультетов социальной работы: дисс. канд. пед. наук: 13.00.02 «теория и методика обучения и воспитания» / Денис Владимирович Мартынов. – М. – 2000. – 210 с.

Данная статья посвящена проблеме формирования информационной культуры будущих социальных работников в процессе профессиональной подготовки. Особое внимание уделено специфическим принципам формирования информационной культуры специалистов.

Ключевые слова: информационная культура, принципы формирования информационной культуры, профессиональная подготовка социальных работников.

This article deals with the formation of the information culture of future social workers during trainings. Particular attention is paid to specific principles of formation of the information culture specialists.

Key words: information culture, principles of information culture, professional training of social workers.